

Clypevs Theologiæ Thomisticæ

Continens Tractatus de erroribus Pelagianorum, de Gratia, de
Iustificatione & Merito, de Virtutibus Theologicis, & quatuor Cardinalibus,
ac de ineffabili mysterio Incarnationis

Gonet, Jean-Baptiste

Parisiis, 1669

Disp. IV. De causa gratiæ,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77342](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77342)

injuriā: quia, ut ait Prosper ad Demetriadem, cap. 7. *Gratia Dei nisi tota suscipitur, tota repellitur: sicut enim alienus est à numero fidelium. & forte sanctorum, qui in aliquo à Catholica veritate dissentit, ita extra gratiam efficitur, qui aliquid de ejus plenitudine difficitur.* Plenitudo porro ista, pro præsentī humanæ infirmitatis statu, binas includit prærogativas, quarum una in gratiæ sufficientia, altera in ejus energia, seu efficacia consistit. Quisquis proinde sive de sufficientia, sive de efficacia Christianæ gratiæ aliquid diffiteretur, extra gratiam penitus esse convincitur: quia, ut ex Prospero jam audivimus, *Hæc tota repellitur, nisi tota suscipitur*; unde rectè ibidem paulò infra subinfert: *Plenè ergo & veraciter confrenda est gratia Dei, simulque sufficientia & efficacia ejus prædicanda.*

31. Utramque semper Schola Thomistica constanter docuit & prædicavit, ac indefesso labore, ab ortu suo, per quatuor sæcula, non minus fortiter ac generosè pro sufficienti, quàm pro efficaci gratia decertavit. Hæc est doctrina, quam fuxit in suis cunabulis ab uberibus Angelicis Angelici Doctoris; cum qua adolevit & crevit, & cum qua semper gloriosè vivet, & vincet, palmæque instar altius inclinata resurget, nec portæ inferi prævalebunt adversus eam.

32. Plura circa utramque gratiam hîc inferenda paraveram, quæ ob reverentiam Apostolicæ Sedis, strictissimè prohibentis ne hujusmodi quæstiones & controversiæ typis mandentur, libenter supprimo, donec ea publicandi facultas concedatur. Hæc est tota silentij nostri ratio, & sacrum sigillum.

Si verò (studiosè lector) completum de gratia Tractatum habere velis, lege quæ de divinorum decretorum efficacia & voluntate Dei antecedente & consequente, contra Jansenianos, & Molinistas, fusè tractavimus; ex principiis enim ibi statutis, facile colligere poteris quæ hîc de gratia sufficienti & efficaci desiderantur.

DISPUTATIO IV.

De Causa Gratiæ.

Ad quæst. 112. D. Thomæ.

29. **D** Eclaratis necessitate, naturâ, & speciebus utriusque gratiæ, habitualis scilicet & actualis, sequitur dicendum de causis ejus: præcipua autem difficultas est de causa efficiente, & dispositiva gratiæ habitualis, quæ est primum analogatum sub hoc nomine gratia, unde de his tantum causis hîc agemus.

ARTICULVS PRIMVS.

Virum solus Deus possit esse causa principalis gratiæ habitualis?

30. **P** Artem negativam tenent Medina 3. parte quæst. 13. dubio ultimo, & Cabrera ibidem disp. 2. ubi docent humanitatem Christi, seu Christum in quantum hominem, esse causam principalem gratiæ sanctificantis in omnibus justis, secundariam tamen, & Deo subordinatam. Sed pro contrariâ, & ab omnibus ferè receptæ sententiæ defensione, sit

Tom. IV.

§. I.

Vera sententia statuitur.

D Ico igitur, nullam creaturam, quantumcumque perfectam, nequidem Christum in quantum hominem, posse esse causam principalem gratiæ sanctificantis. Ita D. Thomas hic art. 1. in corp. & in resp. ad 1. ubi ait: *Humanitas Christi est sicut quoddam organum Divinitatis ejus... & ideo non causat gratiam propriâ virtute, sed ut instrumentum, virtute Divinitatis adjuncta.*

21. **P** robatum primò conclusio: Scriptura & SS. Patres attribunt Deo ut ipsi proprium, justificare homines, & à peccato mundare: Sed homines justificantur, & à peccato mundantur per gratiam sanctificantem: Ergo productio gratiæ soli Deo ut causæ principali tribui potest. Minor patet: Major verò probatur ex illo Job 14. *Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? nonne tu qui solus es? & ex illo Isaia 43. Ego sum, ego sum ipse qui deleo iniquitates.* Item ex illo ad Roman. 8. *Deus est qui justificat, qui est qui condemnet?* Quibus verbis aperte declaratur, nullam creaturam posse principaliter mundare aut justificare hominem, sed id esse Deo proprium & singulare. Quare Augustinus lib. de peccat. meritis cap. 14. ait: *Si quis dicere potest, ego justifico te, etiam dicere potest, crede in me.* Unde concludit, quod sicut non est credendum nisi in solum Deum, ita nullam creaturam, sed solum Deum justificare posse.

Neque valet, si dicas, illa testimonia intelligenda esse de causa principali quæ sit prima, ac proinde independens à superioris concursu; non tamen de principali secundaria. Non valet, inquam, cum enim proprium sit Dei esse causam primam, & independentem ab alia superiori, non tantum respectu divinæ gratiæ, sed etiam per ordinem ad quemcumque effectum, nihil locis citatis adferret Scriptura, quod esset speciale productioni ipsius gratiæ.

32. **P** robatum secundò: Qui principaliter causat gratiam, dat etiam ut causa principalis Spiritum Sanctum: Sed nulla creatura, neque etiam Christus in quantum homo, habet potestatem physicam & principalem ad dandum Spiritum Sanctum: Ergo neque ad infundendam gratiam. Major patet, nam in ipsa collatione gratiæ & charitatis datur Spiritus Sanctus, juxta illud ad Roman. 5. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis.* Minor verò suadetur primò ex D. Thomæ 3. p. quæst. 8. art. 1. ad 1. ubi sic ait: *Dare gratiam, aut Spiritum Sanctum, convenit Christo secundum quod Deus auctoritative, sed instrumentaliter convenit etiam ei, secundum quod est homo, in quantum scilicet ejus humanitas instrumentum fuit Divinitatis ejus.* Quam doctrinam hausit ex Augustino lib. 1. de Trinit. cap. 12. ubi distinguit plura, quæ Christo conveniunt quatenus Deus est, & quatenus homo: inter alia verò docet Christum secundum formam Dei Joan. 16. Apostolis de Spiritu Sancto, ad illos post suam ascensionem mittendo, dixisse: *si autem abiero, mittam illum ad vos; secundum formam verò servi, quatenus scilicet erat filius hominis, dixisse Joan. 14. Ego rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis:* quod significat se ut hominem non posse principaliter ex sua auctoritate dare Apostolis Spiritum Sanctum.

P. iiij

ctum, sed quatenus est homo, debere ipsum precibus a Deo obtinere.

4. Confirmatur ex Cyrillo lib. 11. in Joan. cap. 35. ubi docet, ideo dictum fuisse Numeror. 11. Deum accepisse de spiritu Moyſis, & dedisse Septuaginta Senioribus, ut significaretur nullum præter Deum posse principaliter dare Spiritum sanctificationis: Ergo nulla creatura, nec etiam Christus, in quantum homo, habet potestatem physicam & principalem ad dandum Spiritum Sanctum.

5. Ratio etiam id suadet: Oportet enim donum esse quodammodo ipsius dantis, vel per identitatem, vel per originem, vel per possessionem, ut docet D. Thomas 1. p. quæst. 38. art. 1. ad 1. Sed nullo istorum modorum potest Spiritus Sanctus esse Christi, in quantum hominis, multo minus alicujus puræ creaturæ: Ergo nec Christus ut homo, nec aliqua creatura, potest dare principaliter Spiritum Sanctum.

6. Probatur tertio conclusio: Per gratiam habitua-lem adoptamur in filios Dei: Sed nulla creatura, nec etiam Christus, in quantum homo, potest principaliter nos adoptare in filios Dei: Ergo neque nobis tribuere gratiam, Major pater ex dictis toto art. 5. disp. 2. Minor probatur. Adoptare in filium soli illi convenit, qui habet naturam, quæ est principium quo generationis naturalis; cum filius adoptivus substituatur loco filij naturalis: Sed humanitas Christi non est natura, quæ sit principium quo generandi filium naturalem Dei: Ergo Christus ut homo nequit principaliter nos adoptare in filios Dei.

7. Confirmatur: Ille solum potest adoptare in filium, qui connaturaliter habet jus ad hereditatem: Sed nec Christus ut homo, neque ulla pura creatura habet connaturaliter jus ad visionem beatam, quæ est Dei hereditas; cum visio beatifica nulli rei creatæ vel creabili possit esse connaturalis, ut in Tractatu de visione beata ostensum fuit: Ergo idem quod prius.

Disp. 1.
art. 1.

8. Confirmatur amplius: In hoc differt adoptio divina ab humana, quod ista sit per solam acceptationem extrinsecam ad hereditatem patris adoptantis; illa verò per intrinsecam adoptati mutationem, ut docet D. Thomas 3. p. quæst. 23. art. 1. in corp. his verbis: *Hoc autem plus habet adoptio divina quam humana, quod Deus hominem quem adoptat, idoneum facit per gratia munus ad hereditatem celestem percipiendam; homo autem non facit idoneum eum quem adoptat, sed potius eum jam idoneum eligit adoptando*: At nulla creatura potest physicè immutare animam aut voluntatem hominis, sed id Deo proprium est ac singulare; cum ipse solus possit intra terminos ejus illabi, & in sinum ejus intrare, juxta illud Ezechiel. 44. *Porta hæc clausa erit, & vir non transibit per eam; quoniam Dominus Deus Israël ingressus est per eam*: Ergo nulla creatura, nec etiam Christus, in quantum homo, potest principaliter nos adoptare in filios Dei.

9. Quarto probatur conclusio: Si possibilis esset creatura, quæ gratiam sanctificantem principaliter physicè produceret, vel id præstaret eam creando, vel ex potentia obedientiali animæ educendo: Neutrum dici potest: Ergo &c. Major pater: produci enim non potest gratia, nisi vel ex nihilo per creationem, vel per educationem ex potentia, non naturali, sed obedientiali sui subiecti. Minor verò probatur in primis quoad creationem: quia cum creatio sit productio entis è nihilo, atque adeo entis quæ ens est, necesse est quod

A ille qui est causa principalis creationis, habeat dominium supra ens producibile ut sic, atque adeo quod sit dominus omnis entitatis producibilis; quod tamen repugnat manifestè convenire alicui creaturæ.

Secundo quoad educationem de potentia obedientiali animæ, probatur eadem Minor: quia sicut qui educit principaliter aliquid de potentia naturali subiecti, habet eo ipso dominium supra talem potentiam; ita qui educit aliquid de potentia obedientiali, debet similiter habere dominium in talem potentiam: Atqui potentia obedientialis, cum sit ea quam habet qualibet creatura ad obediendum Deo, in omnibus quæ non implicant contradictionem, dominio creaturæ subditi non potest: Ergo nulla creatura potest ut causa principalis educere gratiam sanctificantem ex potentia obedientiali animæ.

Denique suaderi potest conclusio ratione D. Thomæ hic art. 1. Causa principalis debet esse majoris, vel saltem æqualis perfectionis cum suo effectu: Sed nulla creatura potest superare vel adæquare in perfectione gratiam sanctificantem; cum enim illa sit formalis ac physica naturæ divinæ, ut infinita est, & ens per essentiam, & quatenus totam essendi plenitudinem continet, participatio, superat in perfectione essentiali omnem substantiam creatam & creabilem, ut supra ostensum est: Ergo nulla potest dari creatura quæ sit causa principalis gratiæ sanctificantis.

Confirmatur: Producere gratiam in anima, est animam deificare, communicando ipsi physicum naturæ divinæ consortium: Sed deificare est solius Dei per modum causæ principalis; sicut ignire per modum causæ principalis est solius ignis, vel alterius continentis eminenter naturam ignis, puta Solis: Ergo solius Dei est, gratiam sanctificantem per modum causæ principalis producere.

Dices, hanc rationem probare quidem, nullam creaturam per virtutem sibi connaturalem posse principaliter producere gratiam, non tamen convincere, id non posse præstare per qualitatem aliquam sibi superadditam.

D Sed contra: Qualitas ista, vel esset gratia in tali creatura existens, vel aliqua alia qualitas à gratia distincta: Neutrum dici potest: Ergo ruit instantia. Probatur Minor in primis quoad secundum: quia omnis alia qualitas supernaturalis, distincta à gratia, secundum suam speciem est multò imperfectior ipsâ gratiâ productâ; cum gratia sit formalis participatio divinæ naturæ per modum naturæ: quod autem est formale principium producendi principaliter aliquem effectum, non debet esse imperfectius ipso effectu: Ergo qualitas illa superaddita non potest esse principium producendi principaliter gratiam. Probatur etiam Minor quoad primum: quia gratia non est qualitas productiva sui similis; alias unus Angelus, vel anima in gratia constituta, posset producere similem gratiam, aliosque habitus supernaturales in aliis, eosque sanctificare, quod nullus dicere audeat. Et ratio hujus videtur esse: quia gratia non est forma immediatè activa, sed mediatè solum, mediis scilicet virtutibus supernaturalibus, quæ se habent veluti ejus potentia & proprietates: At mediis virtutibus supernaturalibus non potest gratia producere aliam gratiam; nam vel illam produceret in eodem subiecto in quo ipsa est; & hoc non potest dici, quia aliàs duo accidentia solo numero distincta essent in eodem subiecto; vel in alio subiecto, & hoc etiam affirmari nequit,

quia virtutes supernaturales (idem dicendum de quolibet alio habitu) non agunt in exterius subiectum, quandoquidem agunt per actiones immanentes: Ergo &c.

13. Ex his inferes, nullam creaturam esse posse causam efficientem principalem virtutum supernaturalium: Nihil enim potest esse causa principalis proprietatum, quod non sit causa principalis formæ ad quam consequuntur: Sed virtutes supernaturales comparantur ad gratiam, veluti proprietates ad essentiam, ut docet Divus Thomas supra quæst. 110. art. 4. ad 1. Ergo nihil potest esse causa efficiens principalis illarum, quod non sit causa principalis gratiæ. At huius (subsumo) nulla datur, nec dari potest causa principalis, nisi Deus, ut ostensum est: Ergo nec virtutum supernaturalium. Unde virtus infusa sic ab Augustino definitur: *Virtus est bona qualitas mentis, quæ rectè vivitur, & nemo malè utitur, & quam Deus in nobis sine nobis operatur.* Quibus verbis aperte declarat virtutes infusas, Theologicas, vel Morales, à solo Deo effectivè, & à nobis solum meritorie & dispositivè produci.

14. Dices: Per actus naturales homo effectivè causat virtutes acquisitas: Ergo pariter per actus supernaturales fidei, spei, & charitatis, virtutes illas supernaturales effectivè attingit, & non solum meritorie & dispositivè.

Respondeo concessio Antecedente, negando consequentiam & paritatem: duplex enim assignari potest ratio discriminis. Prima est, quia actus naturalis, ut subordinatus potentie naturali, adæquat vel excedit in perfectione ipsum habitum acquisitum; non autem actus supernaturalis, etiam ut subordinatus potentie habenti auxilium supernaturale, habitum infusum. Secunda est, quia habitus supernaturales plus habent de ratione potentie, quam de ratione habitus, cum non solum dent facilius, sed simpliciter posse operari: actus autem secundus nusquam est effectivus illius actus primi qui dat simpliciter posse, ut patet inductione in naturalibus; actus enim visionis nec producit, nec intendit potentiam visivam, nec actus intellectionis potentiam intellectivam, quia actus secundus ex sua intrinseca ratione supponit potentiam: Ergo actus supernaturales, nec producant, nec intendunt effectivè habitus supernaturales, sed tantum meritorie & dispositivè ad eorum productionem vel intentionem concurrunt.

§. II.

Solvuntur objectiones.

15. Obijciunt in primis Adversarij plura Scripturæ testimonia, quibus insinuari videtur, Christum, ut est homo, esse causam physicam principalem nostræ gratiæ: dicitur enim Joan. 1. *Lex per Moysen data est, gratia & veritas per Jesum Christum facta est.* Ubi teste D. Thomâ ibi lect. 10. præfert Evangelista Christum Moysi, non solum quoad excellentiam operum, quia videlicet per Moysen data est lex, per Christum verò gratia & veritas; sed etiam quantum ad modum operandi, quia lex data est per Moysen, sicut per proponentem; gratia autem & veritas facta est per Christum, sicut per Dominum & Authorem. Item Joan. 10. Christus dicebat: *Ego sum os, per me si quis introierit, salvabitur:* in ostio verò importat principalis autoritas, ut ait D. Thomas 3. p. quæst. 8. art. 6. ad 3. Unde idem S. Doctor in 4. dist. 5. quæst. 2. art. 2. quæ-

stionum, 2. sic habet: *Agens principale baptizando est ipse Deus per auctoritatem, & ipse Christus secundum quod homo*

16. Respondeo Christum respectu gratiæ, duplicem habuisse potestatem, ut docet S. Thomas 3. p. qu. 64. art. 3. & 4. unam auctoritatis, seu principalis agentis, quæ ei convenit, quatenus est Deus: aliam excellentiæ, seu ministerij principalis, quæ ei competit ut est homo, in quantum ejus humanitas est instrumentum conjunctum Divinitati in persona; ob quam principalitatem docet S. Doctor art. 4. citato, posse potestatem excellentiæ nominari auctoritatem. Si ergo loca Scripturæ citata velimus intelligere de potestate auctoritatis, seu principalis agentis, dicendum est ea loqui de Christo non ut homine, sed ut Deo; seu de filio hominis, non ratione naturæ, sed ratione personæ, cui, cum sit Divina, & Deus, convenit esse causam principalem gratiæ. Si verò quis contendat hæc & similia Scripturæ testimonia de Christo ut homine, & de filio hominis, ratione naturæ, esse intelligenda, exponenda erunt de potestate excellentiæ, quæ auctoritas etiam appellatur, non quidem agentis principalis, sed instrumenti conjuncti, quod principalitatem quandam habet respectu instrumentorum separatorum.

17. Ad auctoritatem verò D. Thomæ desumptam ex libro 4. sententiarum, dicendum est, S. Doctor rem ibi non asserere, Christum esse agens principale physicum gratiæ, sed duntaxat morale, quatenus est causa principalis meritoria gratiæ, unde ibidem subdit: *Cujus meritum operatur in baptismo.* Et infra dist. 19. quæst. 1. art. 1. quæstionum 2. sic habet: *Potestas clavium in Christo est sicut in per se agente ad salutem nostram, per auctoritatem quidem, in quantum est Deus, sed per meritum, in quantum est homo. . . . & ideo dicitur quod habet clavem excellentiæ.*

18. Obijcies secundo: Causa quæ est in actu per formam nobiliorem effectui per eam producto, est principalis respectu illius: Sed Christi humanitas est in actu ad producendam gratiam nostram, per formam nobiliorem illâ: Ergo est causa principalis nostræ gratiæ. Major constat: Minor probatur. Christi humanitas est in actu ad producendam nostram gratiam, per suam gratiam habitualement; cum per illam constituatur caput hominum, & capitis sit in membra influere: Sed gratia Christi est longè nobilior nostrâ: Ergo humanitas Christi est in actu ad producendam gratiam nostram, per formam nobiliorem illâ.

19. Respondeo negando Minorem. Ad cujus probationem, distinguo Majorem: Est in actu per suam gratiam, secundum se & formaliter sumptam, nego Majorem: ut determinatam per aliquam virtutem ei superadditam, concedo Majorem, & Minorem, & nego Consequentiam.

20. Explicatur solutio: Gratia Christi non est de se operativa, & productiva nostræ gratiæ, sed solum per virtutem instrumentalem ei superadditam, quæ imperfectior est gratiâ ipsâ tam Christi quam nostrâ; & propter hanc virtutem habet quod sit gratia capitalis influens in membra: ut autem Christi humanitas esset causa principalis physica nostræ gratiæ, esset necesse quod de se esset productiva gratiæ, vel quod virtus activa ei superaddita ad illius productionem, esset saltem æquè nobilis ac nostra gratia: de quo plura dicemus in Tractatu de Incarnatione.

Obijcies tertio: Qui causat principaliter ultimam dispositionem ad aliquam formam, ipsam

quoque formam principaliter producit; v. g. qui producit principaliter calorem ut octo, inducit etiam principaliter formam ignis: Sed homo principaliter efficit actus contritionis & charitatis, qui sunt ultimæ dispositiones ad gratiam sanctificantem: Ergo est causa principalis illius.

21. Respondeo primò, agens quod ultimam dispositionem ad aliquam formam principaliter efficit, ipsam quoque formam principaliter efficere, si talis forma non habeat rationem naturæ in aliquo ordine, respectu ipsiusmet agentis quod disponit ad eam; sed si habeat rationem naturæ respectu illius quod se ad eam disponit; sicut se habet gratia sanctificans, est enim natura hominis ad ordinem supernaturalem elevati, ut ex suprâ dictis patet.

22. Respondeo secundo, agens quod ultimam dispositionem ad aliquam formam principaliter producit, ipsam quoque formam producere, quando illa forma resultat ex tali dispositione, & de potentia naturali subiecti educitur; sic enim in naturalibus, quia forma ignis resultat ex positione ultimæ dispositionis, & de potentia naturali ligni educitur, agens attingens per alterationem ultimam dispositionem, attingit etiam secundariò ordine executione ipsam formam, & est causa principalis illius. Quando verò forma non resultat ex ultima dispositione, nec educitur de potentia naturali sed obedientiali subiecti, tunc agens quod ultimam dispositionem ad illam producit, non censetur principaliter ipsam quoque formam producere, quia potentia obedientialis soli Deo ita subijcitur, ut nullius creaturæ dominio subdi possit: cum ergo gratia sanctificans non resultet ex nostris actibus qui ad illam disponunt, nec educatur ex potentia naturali sed obedientiali animæ rationalis, ut dicemus articulo sequenti, licet homo principaliter efficit actus contritionis & charitatis, qui sunt ultimæ dispositiones ad gratiam sanctificantem, non tamen propterea est causa principalis illius.

23. Dices, Homo dicitur concurrere effectivè & principaliter ad generationem hominis, ex eo præcisè quòd materiam disponit ad recipiendam animam rationalem, licet illam non producat: Ergo similiter homo se disponens per contritionem ad receptionem gratiæ, poterit dici causa principalis illius, quamvis per tales actus illam non producat, nec de potentia naturali animæ rationalis educat.

24. Respondeo concessio Antecedente, negando consequentiam & paritatem. Ratio disparitatis est, quia homo generans, licet non producat animam rationalem, illam tamen physicè unit cum materia, mediantibus dispositionibus, quas in eam inducit; homo verò per actus contritionis non unit gratiam subiecto, hæc enim ex potentia obedientiali animæ à Deo educitur, & ipsâ eductione ei per inhaerentiam unitur.

25. Obijcies quartò: Homo est causa efficiens principalis actuum supernaturalium charitatis, & visionis Dei, licet entitativè supernaturales existant, & sint participationes divinorum actuum, ut docuimus in Tractatu de visione beatifica: Ergo etiam potest esse causa principalis gratiæ sanctificantis, quamvis illa sit entitativè supernaturalis, & participatio formalis divinæ naturæ.

26. Respondeo concessio Antecedente, negando consequentiam, & paritatem: Ratio verò discriminis est, quia licet actus charitatis, aut visionis Dei, sit operatio supernaturalis, præsupponit ta-

men in intellectu lumen gloriæ, & in voluntate habitum charitatis, qui est ejusdem speciei & perfectionis cum ipso; gratia verò sanctificans non potest supponere in suo subiecto aliquod principium supernaturale, sibi æquale in perfectione, à quo producatur, cum sit perfectissima forma ordinis supernaturalis.

Obijcies ultimò: Potest dari qualitas quæ sit participatio divinæ naturæ, aut voluntatis, ut patet in gratia sanctificante, & in habitu charitatis: Ergo pariter potest produci qualitas quæ sit participatio divinæ omnipotentis, sive virtutis operativæ Dei, ut est auctor supernaturalis: Sed talis qualitas esset causa principalis gratiæ habitualis: Ergo, de absoluta saltem Dei potentia, potest dari aliqua creatura ita perfecta, quòd sit causa principalis gratiæ sanctificantis.

Respondeo possibiles esse, imò de facto dari qualitates, quæ sunt participationes divinæ omnipotentis intra ordinem supernaturalem, etiam in genere causæ principalis: sed neque illas qualitates, neque alias, etiam ex omnibus possibilibus, esse participationes divinæ virtutis, quoad efficientiam gratiæ sanctificantis in genere causæ principalis; quia non potest adeò nobilis divinæ essentia participatio, qualis habetur per gratiam sanctificantem, ab alio quàm ab eadem divina essentia produci principaliter, ob rationes suprâ assignatas: sicut etiam non potest dari aliqua creatura, quæ sit causa principalis creationis, imò nec instrumentalis, in sententia D. Thomæ, & Discipulorum ejus.

ARTICULVS II.

Utrum gratia creetur, aut concreetur, vel de potentia obedientiali animæ educatur?

§. I.

Quibusdam præmissis difficultas resolvitur.

28. **S**uppono primò ex Philosophia, hoc inter creationem & eductionem reperiri discrimen, quòd creatio est productio entis ex nihilo, sive ex nullo præsupposito subiecto; eductio verò est productio formæ dependentis à subiecto, & transmutativa illius.

29. **S**uppono secundò, dupliciter aliquam formam educi de potentia subiecti; primò de potentia naturali ipsius; secundò de potentia obedientiali: inter quas potentias illud est discrimen, quòd licet utraque sit potentia passiva, tamen naturalis dicit ordinem ad agens naturale, obedientialis verò respicit agens supernaturale cui subijcitur.

30. **S**uppono tertio, hic nos loqui de connaturali productione gratiæ, id est de illa productione quam ex natura sua postulat: nullus enim dubitat, quin Deus de absoluta potentia possit eam creare, seu independenter à subiecto producere; quia licet illa essentialiter sit accidens, tamen sicut Deus de potentia extraordinaria potest efficere quòd accidentia independenter à subiecto existant (ut patet in speciebus Eucharisticis) ita, potest illa independenter à subiecto producere: hic tamen modus productionis non esset ipsis connaturalis, sed præternaturalis, & miraculosus. His præmissis.

31. **C**irca propositam difficultatem triplex versatur sententia. Prima docet gratiam sanctificantem immediate à Deo creari. Ita Alensis, Scotus, D. Bonaventura,

naventura, Durandus, Vega; & ex Thomistis Paludanus, & Capreolus. Secunda, quæ est Ferrariensis, Soti, & Choquetij, asserit gratiam habitalem non creari absolute, sed concreari ad creationem hominis grati, sive iusti. Tertia, quæ est communior in Schola D. Thomæ, affirmat illa de potentia obedientiali animæ educi. Pro qua

Dico: Gratia sanctificans neque propriè creatur, neque concreatur, sed de potentia obedientiali animæ educitur.

Prima pars huius conclusionis probatur primò ex D. Thomæ infra quæst. 113. art. 9. ubi querit, an sit majus opus Dei, creatio mundi, quam justificatio impij? Et sub distinctione respondet, dicens quod ex parte modi operandi est majus opus creatio, quam justificatio, cum illa sit ex nihilo, non ista; sed ex magnitudine rei quæ sit, majus opus est impij justificatio, quam celi & terræ creatio: Sed hæc differentia nulla esset, si gratia per creationem produceretur: Ergo juxta D. Thomam gratia sanctificans non creatur.

Confirmatur: Nulla creatura, in sententia D. Thomæ, potest etiam instrumentaliter creare, ut patet ex 1. p. quæst. 45. art. 5. Atqui ex eodem S. Doctore hic art. 1. ad 1. & 2. & 3. p. quæst. 62. art. 1. Humanitas Christi, & Sacramenta, instrumentaliter concurrunt ad gratiam producendam: Ergo illa non creatur.

Probatur secundò eadem pars ratione Cajetani. Gratia quando definit esse, non annihilatur: Ergo neque, quando producit, creatur. Antecedens est certum: tum quia ut docet D. Thomas 1. p. quæst. 104. art. 4. annihilatio non intervenit de facto in operibus gratiæ: tum etiam quia gratia destruitur præcisè ex vi separationis à subiecto; separatio autem à subiecto non est annihilatio, cum maneat subiectum. Consequentia verò probatur: Ex communi Philosophorum sententia, inceptio & desinitio rei alicujus sibi correspondent, ita ut quod incipit per generationem, desinat per corruptionem; & quod desinit per corruptionem, incipiat per generationem; & similiter quod incipit per creationem, desinat per annihilationem, & contra: Ergo si gratia non desinat per annihilationem, signum manifestum est, eam non produci per creationem.

Probatur tertio eadem pars ratione fundamentalis. Ideò intelligimus animam rationalem creari, quia per eandem actionem quæ producit in corpore, posset produci extra corpus separatim, & quia illi naturale est quod existat separata à corpore; cum non solum sit informans, sed etiam per se subsistens: At cum gratia sanctificans sit essentialiter accedens, subindeque non sit per se subsistens, sed tantum inexistens, neutrum illi convenit, id est nec potest produci extra animam, nec existere sine subiecto, saltem connaturaliter: Ergo illa non creatur.

Quod verò etiam non concreatur, facile potest ostendi. Sicut enim ad hoc ut aliquid congeneretur, requiritur ut fiat ad productionem alterius quod propriè generatur, ita ad hoc ut aliquid concreatur, necesse est quod producat ad productionem alterius quod propriè creatur: Sed quando gratia producit, nihil propriè creatur, ad cuius creationem dicatur gratia concreari: Ergo gratia non concreatur. Major constat, Minor probatur. Quando enim producit gratia, homo non propriè creatur, quantum ad suam substantiam, ut patet: neque quantum ad esse accidentale gratiæ, quod habet formaliter à gratia; tum

Tom. IV.

A quia incipit habere hoc esse per mutationem quandam; quæ de non grato fit gratus, & tamen creatio non est mutatio; tum etiam quia homo, quantum ad istud esse, non minus pendet in fieri à subiecto ut à causa materiali, quam ipsamet gratia.

Confirmatur: Ideò intellectus & voluntas sunt per concreationem, quia cum sint proprietates animæ rationalis, sunt per eandem actionem per quam ipsa producit: Atqui gratia sanctificans, cum non sit proprietas animæ, sed accedens ipsi indebitum, non sit per eandem actionem per quam anima producit, sed per diversam: Ergo non potest dici concreari à Deo ad creationem subiecti.

Hæc ratio probat non solum gratiam, quæ nobis in justificatione infunditur, sed etiam quæ Angelis & primis Parentibus in primo creationis instanti collata fuit, non fuisse concreatam: quia licet illi non fuerint prius producti & existentes, quam gratia infunderetur, sed gratia naturam ipsorum comitata sit, juxta illud Augustini, *Erat Deus in Angelis condens naturam, & largiens gratiam*; illa tamen, cum non fuerit propria passio, fluens ab ipsorum essentia, & à naturalibus ipsorum principiis, non fuit producta per eandem actionem, quæ ipsorum natura condita est, sed per diversam.

Ex his probata manet tertia pars: si enim gratia non creatur, vel concreatur, debet educi ex aliqua potentia. Nam cum creatio & educio contradictione opponantur (creari enim est fieri ex nihilo, sive ex non præsupposito subiecto; educi verò contra est non fieri ex nihilo, sed ex subiecto præsupposito) inter illas actiones non datur medium: Sed gratia non potest educi de potentia naturali aut violenta sui subiecti, scilicet animæ, cum non sit ei connaturalis, vel repugnans: Ergo de potentia obedientiali animæ educitur.

Confirmatur: Educitur est fieri dependentè à subiecto: Sed gratia in suo fieri connaturaliter dependet à subiecto: Ergo educitur. Minor probatur: Productio rei alicujus, si sit ei connaturalis, debet esse proportionata modo essendi illius: Sed gratia, cum sit accedens, in modo essendi connaturaliter dependet à subiecto: Ergo etiam connaturaliter ab illo dependet in fieri.

Confirmatur amplius: Ideò anima rationalis non pendet in esse & fieri à corpore, subindeque non sit per educationem, sed per creationem, quia sine miraculo conservatur separata à corpore: Atqui gratia non potest conservari extra animam, sine ingenti miraculo, simili illi quo in sacramento Eucharistiæ accidentia panis & vini sine subiecto conservantur: Ergo gratia connaturaliter dependet in esse & fieri à subiecto; & per consequens non per creationem, sed per educationem producit. Unde S. Thomas quæst. unicæ de virtutibus in communi art. 10. ad 13. agens de virtutibus infusus, docet eas educi de potentia obedientiali animæ: eadem autem est ratio de gratia habituali, ac de illis virtutibus, cum illæ sint ipsius gratiæ veluti proprietates, & simul cum ea animæ infundantur.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Contra primam partem conclusionis obijciens primò, Scripturam multis in locis clarè docere quod gratia creetur i Psalmo enim 50. David

Q

petens gratiam sibi à Deo donari, ait: *Cor mun-*
dum crea in me Deus. Et ad Galat. 6. iustus dicitur
Nova creatura. Item ad Ephes. 2. fideles dicuntur
Creati in Christo Iesu; & cap. 4. *Induere novum*
hominem, qui secundum Deum creatus est in iusti-
tia & sanctitate veritatis: quæ omnia explicari
non possunt, nisi dicamus gratiam revera creati.

43. Respondeo cum D. Thoma supra quæst. 110.
art. 2. ad 3. quod gratia in Scripturis Sacris dicitur
creari, non quia secundum suum esse naturale &
physicum producat ex nihilo (quod importat
vera creatio) sed quia infunditur à Deo, nullis
nostris meritis præcedentibus, quod habet quan-
dam similitudinem creationis, potestque creatio
moralis appellari. Adde quod etiam in Scriptura
homo iustus dicitur per gratiam generari, juxta
illud Pauli. ad Corinth. 4. *In Christo Iesu per*
Evangelium ego vos genui; & istud Petri: *Sicut*
modo geniti infantes: omnis autem generatio,
dempta humanâ, fit per formæ educationem, non
verò per ipsius creationem.

44. Obijcies secundo: Actio per quam producit
gratia sanctificans, debet esse omnium præstantis-
sima, cum talis qualitas in nobilitate & perfectio-
ne quancumque rem creatam vel creabilem exce-
dat, ut disp. præcedenti art. 4. ostendimus: Sed
creatio multo nobilior est educatione: Ergo gratia
sanctificans non educitur, sed creatur.

Confirmatur: Anima rationalis producit per
creationem: Ergo & gratia, quæ animâ rationali
perfectior est, cum illa sit ordinis naturalis, illa
verò supernaturalis.

45. Ad objectionem respondeo, actionem per quam
Deus producit gratiam, debere quidem esse præ-
stantissimam, sed accommodatam conditioni ejus:
creationem autem non esse productionem, quæ
sit accommodata conditioni naturali gratiæ, sed
solum educationem; nam cum gratia sit acci-
dens, atque adeo non sit naturaliter per se subsistens,
dependet in suo esse & fieri à suo subiecto, &
consequenter ex potentia ejus, non quidem natu-
rali, sed obediuntialiter, educitur, si connaturaliter
producat: unde præstantia productionis ejus su-
pra productiones aliarum formarum ipsi inferio-
rum, per hoc sufficienter salvatur, quod nulla sit
creatura, in cujus virtute activa principaliter con-
currente, vel in cujus potentia passiva naturali
præcontineatur.

Ad confirmationem, concessio Antecedente, ne-
gatur consequentia & paritas: Ratio discriminis
est, quia licet gratia sanctificans sit perfectior,
quoad ordinem & speciem suam, animâ rationa-
li, est tamen eâ imperfectior quoad modum ef-
fendi: quia cum sit acci-
dens, dependet connatu-
raliter in suo esse & fieri à suo subiecto; anima
verò, cum sit forma, non accidentaliter, sed substan-
tialiter, & per se subsistens, non dicit talem depen-
dentiam à corpore, ac proinde non est mirum
quod ex illo non educatur.

46. Obijcies tertio: Illud incipit per creationem,
quod desinit per annihilationem: Sed gratia desi-
nit per annihilationem: Ergo incipit per creatio-
nem. Major patet ex supra dictis. Minor proba-
tur ex D. Thoma in 2. dist. 26. quæst. unica art. 2.
ad 5. ubi expressè dicit, quod *cum gratia corrup-*
pitur, simul etiam in nihilum redit.

47. Respondeo concessâ Majori, negando Mino-
rem. Ad cujus probationem dicendum cum Con-
rado supra quæst. 110. art. 2. ad 3. D. Thomam in
illo loco non fumere nomen annihilationis stri-
ctè, prout distinguitur ab omni corruptione, sed

A pro ipsa corruptione formæ quæ totum suum esse
amittit, ita ut nulla pars ejus in se remaneat, sed
tantum in potentia subiecti: sic enim idem S. Do-
ctor in 4. dist. 11. quæst. 1. art. 2. ad 1. dicit in mu-
tationibus naturalibus formam corrupti annihilari,
nisi (inquit) quatenus manet in potentia in suo
subiecto.

Obijcies quarto contra tertiam partem conclu-
sionis: Educi de potentia subiecti, aliquid speciale
denotat, & diversum ab inhærentia & receptione
formæ in subiecto: Sed nulla alia dependentia re-
peritur in gratia sanctificante, respectu animæ,
nisi quod ipsi inhæret, & in ea ut in subiecto reci-
piatur: Ergo ex illa non educitur. Major probatur:
tum quia anima rationalis recipitur in materia, &
tamen ex ipsa non educitur: tum etiam quia pro-
ductio formæ in subiecto, potest quidem appel-
lari inductio, non tamen educio; cum particula
ex aliquid speciale denotet, ab inhærentia, vel re-
ceptione, aut sustentatione distinctum.

Respondeo ad educationem formæ vel acciden-
tis non sufficere quod inhæreat subiecto, aut in
ipso recipiatur, sed insuper requiri quod talis for-
ma, mediâ inhærentiâ, vel receptione ejus in sub-
iecto, recipiatur esse: unde anima rationalis, licet re-
cipiatur in materia, ab ipsa tamen non educitur,
quia existit independentem ab illa, propriâque
gaudet existentia & subsistentiâ: contra verò cum
gratia sanctificans, utpote essentialiter acci-
dens, recipiat connaturaliter suum esse, mediâ inhæren-
tiâ ejus in anima, ejus productio, inductio simul
& educio dici debet; inductio, quia producit
cum inhærentia; educio, quia dependet connatu-
raliter in suo esse ab illa inhærentia; quæ depen-
dentia per particulam ex denotatur.

Obijcies quinto: Ut aliqua forma educatur ex
subiecto, requiritur quod fiat per actionem trans-
mutativam illius: Sed gratia sanctificans (ea sal-
tem quæ Angelis & primis parentibus in ipso
creationis momento collata fuit) non potuit fieri
per actionem transmutativam subiecti: Ergo, nec
ab illo educi. Major docetur communiter à no-
stris Thomistis in 2. physc. Minor autem videtur
manifesta: ad transmutationem enim subiecti, re-
quiritur quod illud præcedat formam prioritate
temporis, vel saltem instantis, & in tali priori
sub ejus privatione existat: Sed subiectum gratiæ
Angelorum & primorum parentum non præcessit
in aliquo instanti privatum hujusmodi formâ;
cum illam in primo creationis momento recepe-
rint, & simul fuerit Deus in Angelis condens na-
turam, & largiens gratiam, ut supra ex Augusti-
no vidimus: Ergo talis gratia per actionem sub-
iecti transmutativam facta non est, nec per conse-
quens educita, sed creata, vel concreata.

Respondeo concessâ Majori, negando Mino-
rem. Ad cujus probationem dicendum, quod li-
cet ad actuale subiecti transmutationem requi-
ratur, quod illud præcesserit in aliquo instanti,
seu priori in quo, privatum formâ quam reci-
pit, ut tamen actio productiva formæ sit quan-
tum est ex se transmutativa subiecti, sufficit quod
sit distincta ab ea quâ subiectum produciatur, &
non habeat inviolabilem nexum cum illa; ut do-
cent nostri Thomistæ loco citato, ubi agunt de
educatione formarum: actio autem quâ gratia
Angelis & primis parentibus in ipso creatio-
nis momento collata fuit, habuit duas illas con-
ditiones; fuit enim distincta ab actione quâ An-
geli & primi parentes à Deo producti sunt, &
cum ea non habuit inviolabilem nexum; cum

gratia sanctificans à substantia Angelorum & primorum parentum per modum proprietatis non dimanaverit, unde fuit producta per actionem de se transmutativam subiecti (quod ad educationem sufficit) quamvis per accidens illud actu & de facto non transmutaverit, quia per accidens in eodem momento, quo illud conditum est, gratia producta fuit, & sic non præcessit in aliquo instanti sub privatione illius.

Obijcies ultimò: Si gratia educeretur de potentia obedienciali subiecti, educeretur etiam de potentia naturali: Sed hoc dici nequit, cum gratia sit qualitas ordinis supernaturalis: Ergo nec illud. Sequela probatur: Potentia obediencialis est ipsa entitas naturalis rei: Ergo si gratia educatur de potentia obedienciali subiecti, educetur etiam de potentia naturali.

Respondeo negando sequelam Majoris. Ad cuius probationem dico potentiam obediencialem non esse præcisè entitatem naturalem animæ, sed ipsam animæ entitatem ut dicentem respectum ad actum, & potentiam activam supernaturalem: quare potentia hæc obediencialis passiva, neque est simpliciter naturalis, neque simpliciter supernaturalis, sed quid medium inter potentiam passivam naturalem & supernaturalem, in aliquo conveniens, & in alio differens ab utraque: habet enim duo, unum quod sit innata animæ secundum suam naturam; alterum quod respiciat actum supernaturalem, ad quem non potest reduci per potentiam activam naturalem, sed solum per supernaturalem; in primo convenit cum potentia naturali, & differt a supernaturali; contra in secundo convenit cum supernaturali, & differt à naturali.

Dices: Non datur medium inter ens naturale & supernaturale, sicut non datur medium inter excedens & non excedens ordinem naturæ, quia sunt contradictoria: Ergo non datur potentia passiva in rebus creatis, quæ neque sit naturalis, neque supernaturalis, sed media inter utramque.

Respondetur hac instantià solum probari, quod potentia obediencialis, præcisè quoad suam entitatem considerata, sit naturalis, vel supernaturalis, non verò quod sit simpliciter in ratione potentie passivæ naturalis, vel supernaturalis: ratio enim potentie passivæ non consistit in entitate subiecti, absolute sumpta, sed prout importat ordinem ad actum recipiendum, & ad potentiam activam; subindeque ut dicatur simpliciter naturalis, non satis est quod ejus entitas sit naturalis, sed etiam requiritur quod respiciat actum, & potentiam activam naturalem; potentia autem obediencialis passiva, de qua loquimur, respicit actum & potentiam activam supernaturalem.

Instabis adhuc: Si potentia obediencialis non sit supernaturalis, anima ratione illius non erit ejusdem ordinis cum gratia, utpote simpliciter supernaturali; ac proinde non erit causa materialis ipsius.

Sed nego consequentiam: in causa enim materiali non requiritur æqualis perfectio cum effectu, sed minor sufficit; quandoquidem ejus causalitas non consistit in hoc quod tribuat perfectionem effectui, sed potius in eo quod ab illo perficiatur & actuetur.

ARTICULUS III.

Utrum ad gratiam sanctificantem requiratur aliqua dispositio, illaque sit physica & ex natura rei, vel duntaxat moralis, & ex divina institutione?

§. I.

Quibusdam præmissis utraque difficultas resolvitur.

Notandum primò, duo genera dispositionum solere distingui à Philosophis: quædam dicuntur remotæ, vel antecedentes, quæ formam tempore præcedere solent, & ab illa possunt separari: aliæ verò vocantur proximæ, seu concomitantes, quia formam semper concomitantur, & ab ea sunt inseparabiles: v. g. calor ut duo est dispositio remota, & antecedens formam ignis; calor verò ut octo, qui est proprietas fluens ab ejus essentia, dicitur dispositio illam concomitans.

Notandum secundo, eorum qui gratiam sanctificantem recipiunt, alios esse adultos, habentes usum rationis & libertatis; alios parvulos, usu rationis & liberi arbitrij carentes, quibus in sacramento Baptismi infunduntur gratia & virtutes supernaturales, quæ ab ipsa ut proprietates dimanant. His præmissis.

Dico primò, ad gratiam habitualement requiri aliquas dispositiones ex parte fuscipientis, nimirum motus liberi arbitrij, in adultis; in parvulis verò virtutes infusas, tam theologicas, quam morales, quæ cum ipsam semper comitentur, & ab ea sint inseparabiles, dispositiones ejus concomitantes dici possunt.

Hæc conclusio, quantum ad adultos, est certa de fide, definita in Tridentino contra Lutheranos & Calvinistas sess. 6. cap. 6. his verbis: *Disponuntur autem (adulti) ad ipsam justitiam, dum excitati divina gratia, atque adjuti, fidem ex auditu concipientes, libere moventur in Deum.* Et infra inter alias dispositiones ad gratiam requisitas, actum fidei, spei, & penitentiae recenset. Item can. 9. anathema dicitur ei qui dixerit, solâ fide impium justificari, & nulla ex parte necesse esse, eum suæ voluntatis motu præparari atque disponi.

Favent etiam Scriptura, & SS. Patres. Nam i. Regum 7. dicitur: *Preparate corda vestra Domino.* Et Eccles. 2. *Qui timeant Dominum, preparabunt corda sua.* Itè SS. Patres passim affirmant debere hominem in animo suo adiutum patefacere divinæ gratiæ, ut illius fiat particeps. Ita Cyprianus Epist. 2. ad Donatum, ubi hæc scribit: *Profluens largitor spiritus nullis finibus premitur, nec coercenti bus claustris, intra certa murorum spatia frenatur: manat jugiter, exuberat abundanter; nostrum tantum sinit pectus, & pateat; quantum illuc fides capax asserimus, tantum gratia inundantis haurimus.* Ita etiam S. Cyrillus Hierosolymitanus cathec. 1. & Divus Augustinus serm. 15. de verbis Apostoli, ubi aperte agnoscit dispositiones requiri ex parte adulti ad gratiam recipiendam, quando dicit: *Qui creavit te sine te, non te justificabit sine te.* Et postea addit: *fecit nescientem, justificat volentem.* Denique D. Bernardus lib. de gratia & lib. arbit. hæc habet: *Si tollas liberum arbitrium, non erit quod salvetur; si tollas gratiam, non erit*

unde salvetur: opus hoc sine duobus effici non potest, uno a quo fit, altero in quo fit; quodque a solo Deo, & soli datur libero arbitrio, tam absque consensu esse non potest recipientis, quam absque gratia dantis: *in primis autem*

62. Ratio etiam suffragatur: Nam ut discuitur S. Thomas quæst. sequenti art. 3. Deus movet unumquodque secundum modum suum & naturam, ac proinde cum movet adultum de peccato ad justitiam, simul etiam movet liberum arbitrium ad eandem justitiam, & justitiæ fontem: quia homo adultus, ex natura sua, & modo operandi, est liber; liberum autem ita postulat moveri, ut se moveat, exceptis motibus primò primis, in quibus natum est moveri solum.

63. Quod verò etiam in parvulis aliqua requiratur dispositio, saltem concomitans, ad gratiam recipiendam, probatur ratione ejusdem S. Doctoris hic art. 2. & 1. p. quæst. 12. art. 7. Omne quod elevatur ad aliquid excedens suam naturam, debet disponi aliquâ dispositione, maxime quando forma ad quam elevatur, est perfecta, & per se primò intenta, ac terminus ultimus generationis: Sed homo per gratiam habitalem elevatur ad participandam divinam naturam, quæ participatio est supra naturam hominis, & terminus ultimus generationis spiritualis: Ergo oportet quod homo, sive sit adultus, sive parvulus, ad illam recipiendam disponatur. Dixi, quando forma est perfecta, & per se primò intenta, ac ultimus terminus generationis spiritualis: quia sicut in naturalibus indispensabiliter requiruntur dispositiones ad formas substantiales, eo quod per se primò intenduntur, & sint terminus ultimus generationis naturalis, non verò ad formas accidentales, quia ordinantur ad substantiales; ita in supernaturalibus non ad quamecumque formam requiritur dispositio, sed ad eas solum, quæ sunt perfectæ & per se primò intentæ: unde quia essentia divina, comparata ad intellectum creatum in ratione speciei intelligibilis, habet rationem formæ ultimæ & principalis, constitutis in esse divino intelligibiliter, ideo requirit aliquam dispositionem, quæ est lumen gloriæ; ad ipsum verò lumen gloriæ, quod est forma quædam, non per se primò intenta, sed ad aliam ordinata, non requiritur aliud quam potentia obedientialis, passiva intellectus creati. Similiter licet ad gratiam actualem nulla requiratur dispositio ex parte hominis, quia illa est forma vialis, & ad aliam ordinata; ad habitalem tamen, quæ est forma perfecta, constitutis in esse divino participato, & ultimus terminus generationis spiritualis, requiritur aliqua dispositio ex parte recipientis, sive ille sit adultus, sive parvulus.

64. Quod autem in parvulis non possint dari aliæ dispositiones, quam virtutes infusæ, tam theologice, quam morales, patebit referendo ac refellendo alios dicendi modos, qui traduntur ab Authoribus, & videntur absurdi, aut improbables. In primis enim quod ait Caietanus hic art. 2. nimirum dispositiones ad gratiam in parvulis esse merita Christi, probabilitate caret: nam merita Christi sunt extrinseca recipienti gratiam, & potius causæ morales, quam dispositiones physice ad illam recipiendam. Similiter etiam sententia Capreolus & Paludani, asserentium dispositionem ad gratiam in parvulis esse characterem, rejicienda est: quia dispositio concomitans semper ac necessariò formam comita-

atur, & ab ea inseparabilis est: character autem gratiam non comitatur necessariò, sed sæpè sine illa reperitur: sicut etiam gratia fuit in antiqua lege sine characterē, & potest esse in Cathecumenis, si de peccatis conterantur, aut Deum super omnia diligant. Item communiter rejicitur opinio quorundam antiquorum, qui dicebant animam parvuli preparari à Deo ad gratiam recipiendam, per ornatum quemdam: nam ille ornatu est omnino fictitiu, & ab antiquis illis præcipuè inventus, eo quod hæc duo aliter nec cirent componere, scilicet sacramenta novæ legis physice justificare, & tamen gratiam produci per creationem, ad quam non potest creatura etiam instrumentaliter elevari; unde dixerunt sacramenta non causare immediatè gratiam, sed vel characterem, vel ornatum quemdam ad gratiam disponentem; sicque physice influere in justificationem. Nunc autem sublatu penitus est illa difficultas, dum ab omnibus communiter docetur, gratiam non creari, sed de potentia obedientiali animæ educi, ut visum est articulo præcedenti.

Quare dicendum est, dispositiones ad gratiam in parvulis non esse alias, quam virtutes infusæ, tam theologicas, quam morales. Unde in adultis anima disponitur ad receptionem gratiæ, nedum per habitus, sed etiam per actus, quia illi habent usum rationis & libertatis: in parvulis verò per solos habitus, quia isti non sunt capaces dispositionum per modum actus secundi, defectu libertatis. Hic dicendū modus valde rationi consentaneus est: nam sicut in naturalibus inferimus accidentia quædam disponere ad introductionem formarum, quia formæ illæ bene & connaturaliter se habent cum illis, nec possunt connaturaliter sine illis subsistere: ita pariter colligi debet prædictas virtutes disponere ad gratiam, quia cum illis gratia bene se habet, & est in statu suo connaturali, jisque destructis periret, nisi miraculosè à Deo conservaretur. Sicut ergo in naturalibus accidentia quædam dimanant naturaliter à formis, & sunt illis simpliciter posteriora, atpote in genere causæ efficientis ab eis procedentia, & tantum secundum quid, in genere scilicet causæ materialis dispositivæ, priora, ut docent communiter nostri Thomistæ, in Tractatu de generatione & corruptione; ita virtutes infusæ dimanant physice à gratia, suntque illæ posteriores in genere causæ efficientis, ac proinde simpliciter; & tamen sunt eæ priores secundum quid, nimirum in genere causæ materialis dispositivæ.

Dico secundo, actus liberi arbitrii moti à Deo, esse dispositiones physicas, & ex natura rei, ad gratiam sanctificantem. Est contra Suarezem, Lorcam, & alios extra Scholam D. Thomæ, asserentes tales actus esse dispositiones ad gratiam, duntaxat morales, & ex divina institutione.

Probatu primò conclusio ex D. Thoma hic artic. 2. ubi sic habet. *Præexiguntur ad gratiam aliqua gratia preparatio; quia nulla forma potest esse nisi in materia disposita.* Ex quibus sic arguimur: Eam dispositionem D. Thomas requirit ad gratiam, sine qua nulla forma potest esse in materia: Sed dispositio sine qua nulla forma potest esse in materia, est physica, & ex natura rei requisita, ut patet, cum sine dispositione materiali possit aliqua forma esse in materia: Ergo ad gratiæ receptionem D. Thomas requirit dispositiones physicas, & non solum morales.

67. Probatur secundò cum Conrado hic artic. 2. Ordo & natura rei requirit, ut qui per actualem motum gratiam amittit, & à Deo averfus est, sese per motum actualem ad Deum convertat, & gratiam consequatur; & nisi talem motum habeat, non fit aut censeatur ad gratiam dispositus: Ergo talis motus est dispositio physica, & ex natura rei, & non solum moralis, ac ex institutione divina.

68. Probatur tertio: Illæ dispositiones dicuntur physicae, & ex natura rei, quæ verè & realiter coaptant subjectum ad formam, & habent necessariam cum ea connexionem, & impossibilitatem ac oppositionem cum forma opposita: Sed actus contritionis & charitatis habent omnes illas condiciones respectu gratiæ sanctificantis; cum enim sint ejusdem ordinis cum gratia, verè & realiter coaptant animam ad eam recipiendam; & cum poenitentia & charitas sint proprietates gratiæ, ab ipsa dimanantes, actus ipsarum habent intrinsecam & necessariam cum ea connexionem, & infallibiliter ipsam trahunt: item cum actus charitatis sit conversio actualis in Deum, ut ultimum finem, habet indirectam saltem oppositionem cum peccato; quod ab ipso averit, & cum illo est impossibilis: Ergo actus contritionis & charitatis sunt dispositiones physicae, & ex natura rei, ad gratiam sanctificantem.

69. Probatur quartò: Omnis causalitas moralis reducitur ad meritum, vel imperationem: Sed actus contritionis & charitatis non disponunt ad primam gratiam justificantem, per modum meriti, vel imperationis: Ergo ad illam non disponunt solum moraliter. Major constat: Minor enim quantum ad primam partem patebit ex dicendis Tractatu sequenti, ubi ostendemus primam gratiam actualem, vel habitalem, non posse cadere sub merito operum præcedentium. Probatur verò quoad secundam partem. Ad orationem non semper, nec infallibiliter sequitur effectus: Sed positus actibus contritionis & charitatis, semper, & infallibiliter sequitur gratia sanctificans, ut docet Tridentinum sess. 6. cap. 7. Ergo illi actus non se habent solum per modum imperationis ad gratiam obtinendam, sed verè, realiter, ac physice, ad illam recipiendam animam præparant, ac disponunt.

§. II.

Solvuntur objectiones.

70. Obijcies primò contra primam partem primæ conclusionis: Agens infinitæ virtutis nullam requirit dispositionem in materia: Sed Deus qui gratiam causat, est agens infinitæ virtutis: Ergo ad illam producendam nullas requirit dispositiones ex parte recipientis.

71. Respondeo primò cum Divo Thoma hic artic. 2. ad 3. agens infinitæ virtutis non præexigere dispositionem ab alio agente præsuppositam, bene tamen dispositionem quam ipsum faciat: Deus autem mediante gratiâ actuali, movente & applicante liberum arbitrium, actus contritionis & charitatis in nobis causat, licet non sine nobis ipsi cooperantibus.

72. Respondeo secundò, agens infinitæ virtutis non requirere dispositionem propter impotentiam suam, sed propter recipientis conditionem: cum enim voluntas nequeat immutari per violentiam, sed proprio motu, ad immutationem quæ fit per

Tom. IV.

A gratiam, debet in adulto præsupponi, in genere causæ materialis, dispositio per proprium actum causatum ex motione divina.

Obijcies secundò contra secundam partem ejusdem assertionis, in qua diximus requiri dispositiones ad gratiam, etiam in parvulis: Scriptura, Concilia, & SS. Patres ponunt dispositiones ad gratiam in actibus liberi arbitrij: Sed parvuli carent usu liberi arbitrij: Ergo in ipsis nulla potest esse dispositio ad gratiam. Unde S. Thomas in 4. dist. 17. quæst. 1. art. 2. asserit in parvulis non requiri aliquam præparationem ad gratiam.

Respondeo Scripturam, Concilia, & Patres loqui de dispositionibus adultorum, quia ut plurimum monent aut hortantur homines ut ad gratiam se disponant.

Ad D. Thomam dicendum est ipsum loqui de dispositionibus in actu secundo, ut patet ex termino quo utitur: præparatio enim non significat quamcumque dispositionem, sed dispositionem per modum actus secundi.

Obijcies tertio contra secundam conclusionem: Dispositio physica recipitur in eodem subjecto cum forma ad quam disponit: Sed actus liberi arbitrij, disponentes ad gratiam sanctificantem, non sunt in essentia animæ, quæ est subjectum talis gratiæ, sed in ejus potentijs: Ergo non sunt dispositiones physicae ad illam, sed tantum morales, & ex divina institutione.

Confirmatur: Dispositio physica ad aliquam formam, debet semper, & in omni recipiente esse necessaria: Sed motus liberi arbitrij, disponentes adultos ad justificationem, non sunt dispositiones necessariae in omni subjecto ad receptionem gratiæ sanctificantis, ut constat in parvulis: Ergo non sunt dispositiones physicae, sive ex natura rei, ad receptionem talis gratiæ.

Confirmatur ampliùs: Dispositio physice necessaria ad formæ introductionem, solet etiam esse necessaria ad conservationem ejus in objecto: Sed gratia ad sui conservationem non indiget dispositione consistente in actibus liberi arbitrij, ut patet in iustis dormientibus: Ergo illi actus non sunt dispositio physica, sive ex natura rei ad ipsam.

Ad objectionem respondeo, dispositiones & formam debere quidem recipi in eodem subjecto quod, id est in eodem composito, vel supposito; non requiri tamen quod in eodem subjecto quod & immediato, seu in eadem potentia subjectentur: nam ut docet Aristoteles, bona imaginatio est dispositio ad bonum ingenium, & tamen non resident in eodem subjecto; & in sententia Thomistarum dispositiones ad formam substantialem non recipiuntur immediate in materia prima, in qua recipitur forma substantialis, sed in toto composito: non est ergo necessarium ut dispositiones ad gratiam sanctificantem, quamvis physicae sint, subjectentur in essentia animæ, in qua est talis gratia, sed satis est, ut immediate subjectentur in aliqua animæ potentia; hanc enim perficiendo, actuando, & elevando, perficiunt etiam & elevant animam, ut sit proportio nata ad recipiendam gratiam.

Ad primam confirmationem respondeo negando Majorem universaliter sumptam; discursus enim est dispositio physica, sive ex natura rei, prærequisita in homine ad scientiam, à quo tamen non dependet scientia in Angelo; vita in uno homine realiter dependet à tali complexione.

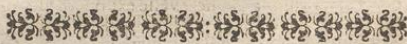
Q. iij

ne, à qua tamen non dependet, sed à contraria, in alio; mollities in cera ex natura rei dependet à calore, & tamen hanc dependentiam non habet in luto. Pariter ergo, licet gratia sanctificans in pueris nullam dicat dependentiam à motibus liberi arbitrij, eam tamen ex natura rei importat in adultis peccatoribus.

Ad secundam similiter dico, Majorem non esse universaliter veram, sed aliquando falsam: calor enim qui requiritur ad introductionem formæ carbonis in lignum, non est necessarius ad talis formæ conservationem.

Agendum hic esset de dispositionibus ad gratiam actualem, & discutiendum, an homo ex viribus naturæ possit se disponere ad primum auxilium gratiæ, vel saltem, an facienti quod in se est ex sola facultate naturæ, Deus non denegat gratiam, sed ipsam infallibiliter & ex certa lege impertiat? Verum quia in Tractatu de prædeterminatione, dilucidè & exactè has difficultates resolvimus, ab his in præsentem abstinemus, & ad locum illum Lectorem remittimus. Unde sit

Disp. 2.
art. 3.

DISPUTATIO V.

De Certitudine Gratiae.

DIvus Thomas artic. 5. hujus quæstionis 112. agit de certitudine gratiæ: unde ut ea quæ ibi docet exponamus, hanc disputationem subjungimus, in qua duo tantum examinanda occurrunt. Primum est, an aliquis, seclusa peculiari revelatione, possit esse certus certitudine fidei, vel theologicæ, se esse in gratia, & emundatum ab omni peccato? Secundum, an saltem possit habere certitudinem moralem suæ justitiæ, quæ omnem formidinem excludat?

ARTICULUS PRIMVS.

An sine peculiari revelatione homo possit esse certus certitudine fidei, vel Theologicæ, se esse in gratia.

§. I.

Premittitur quod apud omnes est certum, & duplici conclusione proposita diffinitur resolvitur.

1. **S**upponimus tanquam certum & indubitatum, aliquem hominem privatum certò posse cognoscere, & credere se esse in gratia, si hoc specialiter ei revelatum fuerit; sicut fuisse revelatum Adamo in statu innocentie, & Angelis in statu viæ, tenent plures Theologi: imò S. Thomas hic art. 5. docet aliquibus Sanctis ex speciali privilegio hoc interdum revelari, ut (inquit) securitatis gaudium in hac vita in eis incipiat, & confidentius & fortius magnifica opera prosequantur, & mala præsentis vite sustineant.

2. **Q**uæstio ergo procedit de via ordinaria, & citra hujusmodi privilegium; & movetur primò contra hujus temporis hæreticos, asserentes hominem in hac vita non tantum posse esse certum de sua gratia & salute, sed etiam teneri fide Catholicæ credere se esse justificatum. Secundo

A movetur contra Catharinum, qui opusculo de certitudine gratiæ docet justum posse discursu theologico (deducto ex una propositione de fide, & alterà lumine naturali notà) certò & evidenter cognoscere se esse in gratia. Pro veritatis catholicæ declaratione & defensione

Dico primò: nullus, seclusa revelatione, potest esse certus certitudine fidei se esse in gratia.

Hæc conclusio probari posset multis Scripturæ testimonijs, sed duo sufficient, quæ adducit D. Thomas hic art. 5. Primum quod habet in argum. *Sed contra*, sumitur ex cap. 9. libri Ecclesiastes: *Nescit homo utrum amore vel odio dignus sit*: ubi de amore & odio Dei sermo est, & de homine justo, ut colligitur ex verbis præcedentibus, *sunt justi &c.* Unde D. Bernardus: *Terribilis est locus iste, & totius expertis quietis; totus inhorruì, si quando in eum raptus sum; illum apud me replicans cum tremore sententiam: Quis scit, si est dignus amore, an odio? &c.*

Secundum quod adducit in corpore articuli, habetur 1. ad Cor. 4. ubi Apostolus ait: *Neque meipsum judico: nihil enim mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum; qui autem judicat me, Dominus est.* Quem locum idem S. Doctor ibidem lect. 1. sic exponit: *Nihil mihi conscius sum, id est non habeo conscientiam peccati mortalis; sed non in hoc justificatus sum, id est non sufficit ad hoc ut me justum pronuntiem; quia possunt aliqua peccata in me latere quæ ignoro, secundum illud Psalmi 18. Delicta quis intelligit?*

C Nec obstat quod idem Apostolus (teste D. Thomà hic art. 5.) sciverit per revelationem se esse in gratia: nam vel quando prædicta verba protulit, adhuc non habuerat talem revelationem; vel si eam habuerat, ea non protulit, prout erat privata quædam persona, sed ut communem hominum personam agens; sicut cum dixit ad Rom. 7. *Lex spiritualis est, ego autem carnalis sum, venundatus sub peccato, quod enim operor non intelligo*: aut si pro seipso ea protulit, hoc fecit attendendo ad communem modum cognoscendi propriam justitiam, præciso privilegio specialis revelationis, quod habebat.

D Probat secundò conclusio ex SS. Patribus, in eandem veritatem passim conspirantibus: Augustinus enim super hæc verba Psal. 50. *Incerta & occulta sapientia tua manifestasti mihi*, nihil tam incertum & occultum esse ait, quam quod Deus ignoscat peccantibus. Et lib. de perfect. justitiæ post medium: *Quantalibet* (inquit) *justitia sit prædixit homo, vereri debet, ne aliquid in se, quod ipse non videt, culpandum inveniat.* Gregorius Magnus lib. 6. Epist. 22. respondens ad Gregoriam Augustæ cubiculariam, quæ de remissione suorum peccatorum certior fieri vehementer exoptans, ad eum scripserat, hæc habet: *Rem mihi difficilem, & tibi inutilem postulasti; difficilem, quia indignus sum cui revelatio immittatur à Deo; tibi inutilem, quia securitas negligentiam parit.* Idem Bernardus serm. 3. de adventu, de sua & proximi conscientia loquens, *Neutra* (inquit) *satis mihi nota, utraque abyssus inscrutabilis, utraque mihi nox est.* Quibus testimonijs apertè liquet, SS. Patres multum ab hac certitudine, quam jactant hæretici abfuisse.

E Norant etiam SS. Patres, & Scripturæ Interpretes, quod Scriptura agens de remissione peccatorum, respectu personarum particularium, semper adhibet particulam istam, *forte*, ut à nobis perniciosam hanc justitiæ propriæ confi-

Serm.
23. in
Canticis

4

5